

ombudsman

veřejný ochránce práv

A.

Sp. zn. 4242/2023/VOP/JČ
Č. j. KVOP-5121/2026
Datum 30. ledna 2026

Vážený pane inženýre,

z pověření veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka Vás informuji, že Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) ve svém vyjádření ke zprávě o šetření ve Vaší věci **neuznala pochybení ve vztahu k zamítnutí žádosti o výchovné za výchovu Vašeho syna Adama.**

Rád bych Vás proto seznámil s nejnovějším vývojem ve Vaší záležitosti.

Obsah vyjádření ČSSZ

ČSSZ tvrdí, že při rozhodování o Vaší žádosti přihlédla k nárokovým podkladům obou rodičů, které má k dispozici, neboť smyslem výchovného je především zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti obecnému průměrnému starobnímu důchodu a kompenzace dopadu výchovy dítěte v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky na pracovní kariéru, a tedy i na výši důchodu pečující osoby.

ČSSZ sdělila, že z osobního listu důchodového pojištění Vaší manželky ze dne 5. 4. 1995, který byl přílohou rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu, vyplývá, že Vaše manželka v roce 1990 nečerpala žádné nemocenské dávky a v roce 1991 pobírala nemocenské 79 dnů. Z uvedeného počtu dnů čerpání nemocenských dávek v letech 1990 až 1991 matkou dětí tedy nevyplývá, že byste měl po tuto dobu větší rozsah péče o děti.

Z Vašich evidenčních listů vyplývá, že v letech 1983 až 1990 jste čerpal minimum nebo žádné náhradní doby pojištění a Vaše příjmy v této době (kromě let 1986 a 1987) vzrůstaly. Naproti tomu matka dětí v letech 1983 až 1985 a poté pravděpodobně do roku 1987 pečovala o děti na mateřské dovolené a neměla v té době žádný příjem. Protože spisový materiál Vaší manželky již byl skartován, nemá ČSSZ přesné informace o tom, jak dlouho čerpala mateřskou dovolenou po narození dcery.

ČSSZ je přesvědčena, že Vaši žádost o výchovné vyřídila na základě dostupných a dostačujících podkladů. Nebylo prokázáno, že byste pečoval o svého syna Adama v největším rozsahu.

Nová judikatura správních soudů

V průběhu roku 2025 vydal Nejvyšší správní soud několik rozsudků, jež uložily ČSSZ, aby postupovala směrem, který je pro Vás příznivější.

Např. v rozsudku ze dne 12. 3. 2025, č. j. 10 Ads 271/2024-35,¹ Nejvyšší správní soud konstatoval, že: „*péče v největším rozsahu se posuzuje od narození po nabytí zletilosti vychovávaného dítěte. Je proto nezbytné zohlednit výchovu a péči po **celou dobu nezletilosti dítěte**. V současnosti je stále spíše pravidlem než výjimkou, že ve většině případů bude o dítě v nízkém věku (do 3 let) skutečně pečovat především jeho matka a bude tak (v tomto období) pečovat o dítě ve větším rozsahu než otec (byť soud nevylučuje, že tomu může být i naopak). Následně může být péče rodičů i rovnoměrná (rodiče se např. střídají v doprovázení do školy, kroužků aj.). V takovém případě by proto výchovné zcela logicky a v souladu se smyslem zákonné úpravy náleželo matce, která bude mít „náskok“ ve formě mateřské (rodičovské) dovolené. V životě však mohou nastat i takové situace (rozvod či úmrtí matky), v jejichž důsledku přejde péče o dítě v pozdějším věku výhradně na druhého rodiče. Pokud se tak stane a otec převezme péči o dítě např. v jeho 10 letech a zbylých 8 let bude o dítě výhradně pečovat, je zřejmé, že o dítě bude pečovat v největším rozsahu.*

Nejvyšší správní soud nehodlá nikterak zpochybňovat mimořádnou náročnost péče o dítě v jeho nejranějším věku, k čemuž je třeba při posuzování celkové péče o ně přihlížet. Ve shora naznačeném případě by však výchovné mělo náležet otci, a to i v případě, že se tato péče nijak viditelně a kvantifikovatelně nepromítla do jeho pracovních či studijních možností. Opačný výklad by totiž vedl k závěru, že nárok na výchovné má ve skutečnosti pouze ten, kdo s dítětem zůstal na mateřské/rodičovské dovolené, a péče o dítě ve starším věku by byla de facto irelevantní. To však nebylo záměrem zákonodárce, který naopak vyžaduje posuzování péče od narození až po dosažení zletilosti.

K tomu Nejvyšší správní soud doplňuje, že reálný život přináší rozličné příběhy a situace, které nelze řešit pomocí jednoduchých schémat a kritérií. Pokud by tak totiž orgány aplikující právo bezvýhradně činily, mohly by dospět k závěrům, které by byly v individuálních případech oprávněně považovány za zjevně nespravedlivé. Proto je namísto pečlivě hodnotit konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu.

Nelze proto vyloučit, že péči v největším rozsahu bude vykonávat i osoba, u které se péče v pracovní či studijní oblasti života nijak viditelně neprojeví. Uvedené se může týkat některých podnikatelů, osob samostatně výdělečně činných, prarodičů a také zaměstnanců pracujících například převážně v rámci tzv. home office. Rovněž u osob vykonávajících závislou práci totiž nelze a priori vyloučit domluvu se zaměstnavatelem

1 nssoud.cz.

*či volnější pracovní režim, který ve svém důsledku nepovede k omezení výdělku, byť tyto osoby budou současně intenzivně pečovat o dítě. Krom toho není vyloučeno, že pečující osoby dosáhnou vyššího peněžního zisku bez ohledu na to, že právě pečují o dítě. Nepřiznání výchovného v těchto případech by bylo nespravedlivé, a především v rozporu se zákonem. Existence vyloučených dob pojištění, pokles příjmů či jiné zásahy do pracovní oblasti oproti obdobím, kdy péče poskytována nebyla, proto může představovat **významnou indicii** při zjišťování skutkového stavu. **Jejich absenci však nelze považovat za rozhodnou překážku** pro vznik nároku na výchovné podle čl. II zákona č. 323/2021 Sb. Jinými slovy vyjádřeno, **indicií svědčící o tom, který z rodičů o nezletilé dítě osobně pečoval v největším rozsahu, může být (mimo jiné) úbytek na možném výdělku nebo omezení kariérního růstu apod.**“*

Z uvedeného vyplývá, že správní soudy po ČSSZ požadují, aby porovnávala jednotlivá období péče o děti a pokusila se zjistit, kdo z rodičů v jakém období pečoval více. Pokud se to nedá zjistit, nelze tvrdit, že péče jednoho v určitém období převažovala.

Vyžádání dokladů týkajících se Vaší manželky a jejich vyhodnocení

K tomu, abychom mohli jednoznačně posoudit, zda ČSSZ správně určila, kdo v jakém období o Vašeho syna převážně pečoval, jsme si od ČSSZ vyžádali veškeré dokumenty, které má k dispozici o Vaší zesnulé manželce.

Z nich jsme zjistili, že její závěry vycházejí ze skutkových zjištění, která nemají oporu ve spisové dokumentaci.

Nová výzva ČSSZ, aby se vypořádala se zjištěnými rozpory

Dnešního dne jsme ČSSZ požádali o další vyjádření. Zejména, aby uvedla:

- (1) Ve kterých obdobích dle jejího mínění (s uvedením přesného počtu kalendářních dnů) o syna Adama**
 - **převážně pečovala Vaše manželka,**
 - **pečoval jste převážně Vy,**
 - **nelze určit, že některý z rodičů pečoval ve větší míře.**
- (2) Z jakého důvodu ČSSZ tvrdí, že nezná období, kdy Vaše manželka byla na rodičovské dovolené.**

V dispoziční vložce dávkového spisu Vaší manželky je uvedeno, že **pečovala o dvě děti od 2. 3. 1983 do 18. 12. 1988.**

V jejím osobním listu důchodového pojištění k invalidnímu důchodu z roku 1995 je rovněž období péče o děti vymezeno od 3. 2. 1983 do 18. 12. 1988.

(3) Na základě jakých skutečností ČSSZ dospěla k závěru, že Vaše manželka se po dobu rodičovské dovolené plně věnovala výchově dětí, nebyla výdělečně činná, a proto o ně po celé toto období převážně pečovala.

Vaše manželka byla dle úmrtního listu, který je přílohou žádosti o výchovné, xxxx (povolání). Z osobního listu důchodového pojištění plyne, že se jí i po dobu rodičovské dovolené **dařilo skloubit péči o děti a výdělečnou činnost**. Rok 1983 nespadá do rozhodného období pro přiznání invalidního důchodu, proto k němu není v osobním listě uveden žádný výdělek. V letech 1984 až 1988 však má Vaše manželka započteny vyměřovací základy a vyloučené doby² **neodpovídají náhradní době pojištění z titulu péče o dítě (jsou výrazně kratší)**. V roce 1984 má Vaše manželka započten výdělek 36 785 Kč bez vyloučené doby. V roce 1985 dosahoval její příjem 33 153 Kč při 47 dnech vyloučené doby. **Tyto částky byly vyšší než průměrná mzda v Československu v roce 1984 a 1985 za výkon práce na plný úvazek.**³

K omezení pracovní činnosti Vaší manželky došlo patrně na konci roku 1985 před porodem mladší dcery (47 dnů vyloučené doby) a následně v roce 1986, kdy má započteno 304 dnů vyloučené doby a pouze 3 200 Kč výdělek za 61 dnů výdělečné činnosti (odpovídá přibližně průměrné mzdě za dva měsíce v polovičním úvazku v roce 1986). Za rok **1987** má započteno 22 636 Kč a 21 dnů vyloučené doby. Tato částka mírně přesahuje průměrnou mzdu z polovičního úvazku v Československu. V tomto období je tedy patrný pokles výdělků matky dětí.

V roce 1988 však měla Vaše manželka výdělek 41 622 Kč a vyloučených pouze 23 dnů, tj. opět si vydělala **více, než kolik činila průměrná mzda z plného úvazku**.

Požádali jsme proto ČSSZ, aby podrobněji vyhodnotila pracovní činnost matky dětí po dobu její rodičovské dovolené v souvislosti s Vaším tvrzením, že pouze v kojeneckém věku o děti více pečovala manželka. Poté jste jí výrazně pomáhal, protože jste byl xxxx (povolání) s flexibilní pracovní dobou a rodina bydlela velmi blízko Vašeho pracoviště.

(4) Zda ČSSZ vyhodnotila, že v letech 1989, 1990 a 1993 Vaše manželka opět dosahovala příjmů vyšších, než byla průměrná mzda v plném úvazku, a v letech 1990 a 1993 neměla žádnou vyloučenou dobu.

2 Vyloučené doby jsou vymezeny v zákoně. Jde o doby, kdy osoba neměla výdělek, současně však zákonodárce nechce, aby jí tyto doby rozmělnily výdělků dosažené v jiných obdobích. Jedná se např. o dobu péče o dítě do 4 let jeho věku, dobu dočasné pracovní neschopnosti či vojenské služby.

3 Podle údajů Českého statistického úřadu zveřejněných Západočeskou univerzitou v Plzni (http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/mzdy_1985) dostupné zde: <https://www.kiv.zcu.cz/~vavra/mrf/Pr%F9m%ECrn%E1%20hrub%E1%20m%ECs%ED%E8n%ED%20mzda%201948-2007.xls>

Jinak řečeno, jestli ČSSZ přihlédla k tomu, že Vaše manželka měla po skončení rodičovské dovolené s největší pravděpodobností plný úvazek a v roce 1990 a 1993 nečerpala žádné ošetřovné, přestože měla dvě malé děti a je dost nepravděpodobné, že by obě byly po celý kalendářní rok zdravé.

(5) Proč se ČSSZ více nezabývala dobou onemocnění Vaší manželky.

Do svého vyjádření jste uvedl, že Vaše manželka onemocněla v letech 1990/1991 rakovinou prsu a v roce 1991 absolvovala operaci, poté ozařování a další léčbu. V roce 1995 onemocnění dospělo do stadia, že měla metastáze v dalších orgánech, v březnu 1995 obdržela invalidní důchod a v dubnu na onkologické onemocnění zemřela.

Z osobního listu důchodového pojištění vyplývá, že Vaše manželka nebyla v roce 1990 v dočasné pracovní neschopnosti. **V roce 1991**, kdy jí byla provedena operace primárního nádoru, měla **79 dnů vyloučené doby**. Potom absolvovala další léčbu, čemuž by odpovídala délka vyloučené doby **v roce 1992 – 213 dnů**. V letech 1991/1992 tedy měla Vaše manželka dohromady 292 dnů vyloučené doby. Není nám jasné, proč ČSSZ neusoudila, že Vaše paní byla v dočasné pracovní neschopnosti na přelomu let 1991 a 1992.

Následně **v roce 1994 měla Vaše manželka vyloučenou dobu 291 dnů, poté jí byl od 4. 3. 1995 přiznán invalidní důchod**. Je proto pravděpodobné, že k relapsu onkologického onemocnění došlo v roce 1994, a proto byla 291 dnů v dočasné pracovní neschopnosti. Ta patrně pokračovala i po 1. 1. 1995 a poté byl její zdravotní stav překvalifikován z dočasné pracovní neschopnosti na invaliditu. Vaše paní zemřela z důvodu progresu onkologického onemocnění dne 7. 4. 1995.

K relapsu onemocnění v roce 1994 a k roku 1995 se ČSSZ nijak nevyjádřila.

(6) Proč ČSSZ nedopěla k závěru, že ve vyloučených dobách Vaší manželky v letech 1991, 1992, 1994 a poté v období od 1. 1. 1995 do 7. 4. 1995 jste o syna převážně pečoval Vy.

Léčba onkologického onemocnění v 90. letech 20. století byla agresivní. Neexistovalo mnoho léků, které zmírňovaly její nežádoucí vedlejší účinky. Její dopad do života pacientů byl obrovský.

Navíc v době, kdy karcinom prsu přejde do IV. stadia (vzdálené metastáze v jiných orgánech), obvykle pacientův stav zásadně negativně ovlivňuje i samotné onemocnění, nejen onkologická léčba.

Požádali jsme proto o vysvětlení, proč se ČSSZ domnívá, že v době onkologické léčby Vaší manželky jste o syna převážně nepečoval Vy.

Vyrozumění o dalším postupu

Jakmile obdržíme odpověď ČSSZ, seznámíme Vás s jejím obsahem a dalším postupem ombudsmana ve Vaší záležitosti.

S pozdravem

Mgr. et Mgr. Jiří Hrubý
vedoucí odboru sociálního zabezpečení
(podepsáno elektronicky)